

ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΤΣΙΟΛΠΙΔΟΥ

Αρχαία Ελληνικά

Γ' Λυκείου

Β' τόμος

33 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Σύμφωνα με τον νέο τρόπο αξιολόγησης

A. Η ηθική αρετή

1^ο κριτήριο αξιολόγησης

Αριστοτέλης, Ἠθικά Νικομάχεια Β1, 1-4, 1103a14-b2

Διτῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξη τις ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖ. Οὕτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειουμένοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν (ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν)· τὰς δ' ἀρετάς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν, οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται καὶ κιθαρίζοντες κιθαρισταί· οὕτω δὴ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεῖα ἀνδρεῖοι.

A.1. α) Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν:

1. Οι διανοητικές αρετές οφείλουν τη δημιουργία τους στη διδασκαλία.
2. Κάποιες από τις ηθικές αρετές υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως.
3. Όσον αφορά τις αισθήσεις έχουμε τα όργανα με τα οποία τις χρησιμοποιούμε και επειδή ακριβώς τα έχουμε κάνουμε χρήση τους.

06 Μονάδες

β) «Έξ ού»: Σε ποιον όρο αναφέρεται η αναφορική αντωνυμία «ού»;

04 Μονάδες

B.1. Ποια παραδείγματα χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης στην πρώτη παράγραφο για να αποδείξει ότι δε μπορεί κάτι να αλλάξει τη λειτουργία του, εφόσον του έχει δοθεί μία ορισμένη ιδιότητα από τη φύση;

10 Μονάδες

B.2. Ποια είναι η νοηματική λειτουργία του επιρρήματος «Έτι» και πώς συνδέεται με την προηγούμενη παράγραφο;

10 Μονάδες

B.3. Να γράψετε το γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτό τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη:

α) Ο πατέρας του Αριστοτέλη λεγόταν Νικόμαχος και ήταν γιατρός στην αυλή του βασιλιά της Μακεδονίας Φιλίππου του Β'.

β) Ο Αριστοτέλης έφτασε στην Ακαδημία την περίοδο που ο Πλάτωνας απουσίαζε στη Σικελία για το τρίτο ταξίδι του.

γ) Η διδασκαλία του Αριστοτέλη στην Ακαδημία και οι ιδέες του τον έφεραν συχνά αντιμέτωπο με τους συναδέλφους του στην Ακαδημία.

δ) Ο Αριστοτέλης ανέλαβε την αγωγή του Αλέξανδρου στη Μίεζα, μια μικρή κωμόπολη κοντά στην Βεργίνα.

ε) Ο Αριστοτέλης κατέφυγε στη Χαλκίδα, στο σπίτι που είχε εκεί από τη μητέρα του και πέθανε τον ίδιο χρόνο.

10 Μονάδες

B.4. α) Να γράψετε τις λέξεις του κειμένου με τις οποίες παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω:

εξοχή, ένδεια, αριθμός, φαρέτρα, περίτεχνος

05 Μονάδες

β) Να γράψετε μία ομόρριζη λέξη της νέας ελληνικής γλώσσας (απλή ή σύνθετη) για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

παρεκκλίνον, πεφυκότων, ίδειν, ἔχοντες, πράττοντες

05 Μονάδες

B.5. Παράλληλο κείμενο

Η συμπεριφορά κληρονομείται;

Η σύντομη αυτή προσπάθεια ανεύρεσης της απάντησης στο βασικό ερώτημα που θέσαμε καταλήγει στο συμπέρασμα ότι άλλα πρότυπα συμπεριφοράς μας κληρονομούνται, όπως οι αντανακλαστικές κινήσεις και αντιδράσεις, αλλά και άλλες φυσιολογικές συμπεριφορές, όπως οι βιορυθμοί μας, ή ακόμη και ορισμένες παθολογικές συμπεριφορές, ενώ άλλα πρότυπα είναι συνάρτηση της αλληλεπίδρασης των γονιδίων και του περιβάλλοντος, όπως λ.χ. η νόηση, η προσωπικότη-

τα, ορισμένες μορφές παραβατικότητας και επιθετικότητας, ο τραυλισμός, ακόμη και η σχιζοφρένεια κ.ά. Άλλες πάλι συμπεριφορές είναι επίκτητες, εξαρτώνται δηλαδή μόνο από την εμπειρία και τη μάθηση, από το κοινωνικό εν γένει περιβάλλον, όπως λ.χ. η έκφραση ορισμένων συναισθηματικών εκφάνσεων, η μίμηση κάποιων προτύπων συμπεριφοράς, ορισμένες περιπτώσεις επιθετικότητας, εγκληματικότητας κ.ά.

Πέραν δηλαδή ορισμένων ακραίων περιπτώσεων στις οποίες τα γονίδια έχουν τον κύριο λόγο, τα περισσότερα πρότυπα συμπεριφοράς μας διαμορφώνονται από την ανατροφή, την εκπαίδευση και την παιδεία μας· είναι δηλαδή επίκτητα με ό,τι σημαίνει αυτό για την ευθύνη γονιών, εκπαιδευτικών και πολιτικών· με όλα να αρχίζουν από το σπίτι και το σχολείο για να κατανοούμε και αυτό που λένε πολλοί ότι πρέπει να αλλάξει ο Έλληνας κουλτούρα προκειμένου να βγούμε από την κρίση. Η κουλτούρα όμως αλλάζει από τις μικρές ηλικίες· αυτό που μπορούν να επιχειρήσουν οι μεγάλοι είναι η κατανόηση της πραγματικότητας και να συμβάλουν με την επίκτητη αυτή συμπεριφορά τους τόσο στην καλύτερη ποιότητα της ζωής τους όσο και στη συλλογικότερη και υπευθυνότερη συστοίχισή τους πίσω από τα γενικότερα προβλήματα της χώρας.

Αλαχιώτης Σταμάτης-Καθηγητής Γενετικής

<https://www.tovima.gr/>

Να εξετάσετε εάν συμφωνεί ή διαφωνεί ο Αλαχιώτης Σταμάτης με τον Αριστοτέλη αναφορικά με την εκδήλωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και κατά πόσο αυτή είναι προϊόν εθισμού ή πηγάζει εκ φύσεως.

10 Μονάδες

2^ο κριτήριο αξιολόγησης

Αριστοτέλης, Πολιτικά, Α 1.10-11, 1253a7-18

Διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶν πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐθὲν γάρ, ὡς φαμέν, μάτην ἢ φύσις ποιεῖ λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων· ἢ μὲν οὖν φωνὴ τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον, διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζῶοις (μέχρι γὰρ τούτου ἢ φύσις αὐτῶν ἐλήλυθε, τοῦ ἔχειν αἴσθησιν λυπηροῦ καὶ ἡδέος καὶ ταῦτα σημαίνειν ἀλλήλοις), ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον· τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἴσθησιν ἔχειν· ἢ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν.

A.1. α) Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν:

1. Η φύση πράττει τα πάντα με έναν σκοπό.
2. Όλα τα πλάσματα διαθέτουν λόγο.
3. Η ικανότητα της φωνής είναι δοσμένη από τη φύση.

06 Μονάδες

β) Ποια άλλα ζώα περιλαμβάνονται στα αγελαία, εκτός από τη μέλισσα, που φέρουν την ιδιότητα του πολιτικού ζώου;

04 Μονάδες

B.1. Στο έργο του Αριστοτέλη διακρίνεται η τελεολογική αντίληψη. Να βρείτε χωρία που να το αποδεικνύουν και να τα σχολιάσετε νοηματικά.

10 Μονάδες

B.2. Πώς σχετίζεται ο λόγος με το γεγονός πως ο άνθρωπος είναι ζώον πολιτικόν;

10 Μονάδες

B.3. Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις φράσεις της Στήλης Α του παρακάτω πίνακα και δίπλα σε αυτόν το γράμμα της λέξης ή φράσης από τη Στήλη Β που συμπληρώνει ορθά το νόημά της:

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Η δημοκρατία μεροληπτεί:	α. υπέρ του δήμου
	β. υπέρ των αρίστων
	γ. κανένα από τα παραπάνω
2. Στην αριστοτελική πολιτεία την εξουσία έχουν:	α. οι λίγοι
	β. οι πολλοί
	γ. οι άριστοι
3. Ο όρος «πόλις» θα δήλωνε σήμερα:	α. το πολίτευμα
	β. το κράτος
	γ. την κώμη
4. Πατέρας του Αριστοτέλη ήταν:	α. ο Διογένης ο Λαέρτιος
	β. ο Αμύντας Γ'
	γ. ο Νικόμαχος

5. Παρατσούκλι του Αριστοτέλη ήταν:	α. νους
	β. διάνοια
	γ. προσηνής

10 Μονάδες

B.4.α) Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις (ένα ουσιαστικό και ένα επίθετο) της νέας ελληνικής γλώσσας (απλές ή σύνθετες) για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ήδέος, ύπαρχει, έλήλυθε

06 Μονάδες

β) Για καθεμία από τις δύο παρακάτω λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη, σε οποιαδήποτε μορφή της (μέρος του λόγου, πτώση, αριθμό, γένος, έγκλιση, χρόνο), χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο:

«λόγον», «οίκιαν»

04 Μονάδες

B.5. Παράλληλο κείμενο

Σύμφωνα με τους φιλοσόφους (Wittgenstein, Austin, Davidson, Putnam κ.α.), ο κόσμος δεν είναι ανεξάρτητος από τη γλώσσα και τη σκέψη που συν-λειτουργούν, από την άλλη, τα πράγματα που αντιλαμβανόμαστε, με τα οποία ασχολούμαστε στο πλαίσιο της “μορφής ζωής” μας, και με τα οποία νοηματοδοτούμε την εμπειρία μας, μας δεσμεύουν να τα αντιμετωπίζουμε ως υπάρξεις πέραν του καθορισμού και της συγκρότησης τους από το ενέργημα της σκέψης και της γλώσσας. Ενώ στον Kant έχουμε μια διάνοια που οργανώνει και νοηματοδοτεί ένα κόσμο που υπάρχει ανεξάρτητα από αυτήν, στο Wittgenstein

και άλλους, τη θέση της διάνοιας την παίρνει η γλώσσα, ο τρόπος ύπαρξης του κόσμου δεν είναι διαφορετικός από εκείνον που διαφαίνεται στη γλώσσα. Ο δεσμός ανάμεσα σε γλώσσα και κόσμο είναι εσωτερικός (λογικός) και όχι γενετικός.

Αλέξης Καρπούζος

Οι Γλώσσες του κόσμου, οι Κόσμοι της Γλώσσας
Κείμενα Φιλοσοφίας και Ψυχολογίας της Γλώσσας

www.openbook.gr

Πώς γίνεται αντιληπτή η έννοια του λόγου στα δύο κείμενα και ποια η συμβολή του στις ανθρώπινες κοινωνίες;

10 Μονάδες

3^ο κριτήριο αξιολόγησης

Μάρκος Αυρήλιος, Τά εις ἑαυτὸν, 4.3

Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν ἀγροικίας καὶ αἰγιαλοὺς καὶ ὄρη, εἴω-
θας δὲ καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. Ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτα-
τόν ἐστιν, ἐξόν, ἥς ἂν ὥρας ἐθέλησης, εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. Οὐδαμοῦ
γὰρ οὔτε ἡσυχιώτερον οὔτε ἀπραγμονέστερον ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ ἢ
εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, μάλισθ' ὅστις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα, εἰς ἃ ἐγκύψας
ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθύς γίνεται· τὴν δὲ εὐμάρειαν οὐδὲν ἄλλο λέγω
ἢ εὐκοσμίαν. Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν καὶ
ἀνανέου σεαυτὸν· βραχέα δὲ ἔστω καὶ στοιχειώδη ἃ εὐθύς ἀπαντή-
σαντα ἀρκέσει εἰς τὸ πᾶσαν λύπην ἀποκλύσαι καὶ ἀποπέμψαι σε μὴ
δυσχεραίνοντα ἐκείνοις ἐφ' ἃ ἐπανερχῆ.

A.1. α) Να γράψετε τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν:

1. Ο άνθρωπος δεν επιζητεί στην απόκτηση ορισμένων υλικών αγαθών, αλλά επιζητάει ὅλο και περισσότερα.
2. Ο εσωτερικός κόσμος δεν είναι τόσο ανέμελος και ἡρεμος.
3. Τα μικρά είναι σημαντικά γιατί αρκοῦν ὥστε να εἶναι ὁ ἄνθρωπος ευδιάθετος και να επανέλθει στην πραγματικότητά του.

06 Μονάδες

β) Πώς χρησιμοποιείται το επίθετο «ἰδιωτικώτατον» στο κείμενο νοηματικά;

04 Μονάδες

B.1. Τι αντιπροτείνει ο Μάρκος Αυρήλιος στον υλικό ευδαιμονισμό των ανθρώπων της εποχής του;

10 Μονάδες

B.2. Να σχολιάσετε νοηματικά την ημιπερίοδο «Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν καὶ ἀνανέου σεαυτόν».

10 Μονάδες

B.3. Να αντιστοιχίσετε καθεμιά από τις φράσεις της Στήλης Α του παρακάτω πίνακα με τις λέξεις ή φράσεις από τη Στήλη Β που συμπληρώνουν ορθά το νόημά της. (στη στήλη Β' περισεύουν δύο στοιχεία)

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Ο Αριστοτέλης πίστευε ότι έπρεπε να σωθεί:	α) Θεόφραστο
2. Η σχολή που θα προέβαλε τις ιδέες του Αριστοτέλη ιδρύθηκε από τον:	β) η δικαιοσύνη
3. Ο Αριστοτέλης σπούδασε:	γ) Ηρακλείδη
4. Ο Αριστοτέλης έκρινε ακόμα και τις απόψεις του:	δ) τον Περίπατο.
5. Ο Θεόφραστος ίδρυσε:	ε) Πλάτωνα
	στ) στην Ακαδημία
	ζ) η αλήθεια.

10 Μονάδες

B.4. α) Να γράψετε τις λέξεις του κειμένου με τις οποίες παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω:

χωρητικότητα, απόδοση, απάντηση, δυσχερής, κλύσμα

05 Μονάδες

β) Να γράψετε τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων του κειμένου στην αρχαία ελληνική γλώσσα:

άναχωρήσεις, ένδον, έυκοσμίαν, βραχεία, λύπην

05 Μονάδες

B.5. Παράλληλο κείμενο

Πώς μπορώ να γνωρίσω καλύτερα τον εαυτό μου;

Είναι μηχανικός, μέτριος, ο νους που λέει «Θα κάνω αυτό για να αποκτήσω εκείνο». Όλοι οι δήθεν θρησκευόμενοι με αυτόν τον τρόπο σκέφτονται· αλλά δε γνωρίζεις τον εαυτό σου μ' αυτό τον τρόπο. Δεν είναι κάτι που μπορείς να το εξαγοράσεις με προσπάθειες ή πρακτικές. Τον εαυτό σου τον γνωρίζεις παρακολουθώντας τον στις σχέσεις σου με τους άλλους, με τους φίλους σου, με τους συναδέλφους σου, με τους καθηγητές σου και με όλους τους ανθρώπους γύρω σου. Τον γνωρίζεις όταν παρατηρείς τους τρόπους και των άλλων, τις χειρονομίες τους, πώς ντύνονται, τον τρόπο που μιλάνε, την περιφρόνηση ή την κολακεία που σου δείχνουν και τη δική σου αντίδραση σε αυτά. Τον εαυτό σου τον γνωρίζεις όταν παρατηρείς τα πάντα μέσα σου και γύρω σου και βλέπεις σε αυτά εσένα, σαν να βλέπεις το πρόσωπό σου στον καθρέφτη. Όταν κοιτάζεσαι στον καθρέφτη βλέπεις τον εαυτό σου όπως είναι, έτσι δεν είναι; Μπορεί να ήθελες να είχε διαφορετικό σχήμα το κεφάλι σου, με λίγο πιο πολλά μαλλιά, και το πρόσωπό σου να ήταν λιγότερο άσχημο· αλλά το γεγονός είναι εκεί κι αντανακλάται καθαρά μπροστά σου στον καθρέφτη και δεν μπορείς να το παραβλέψεις και να πεις «Τι ωραίος που είμαι!»

Τώρα... Αν μπορείς να κοιταχτείς στον καθρέφτη των σχέσεων, ακριβώς όπως κοιτάζεσαι σ' ένα κοινό καθρέφτη, τότε δεν σταματάς ποτέ να γνωρίζεις τον εαυτό σου. Είναι σαν να βουτάς σ' ένα ωκεανό που δεν έχει βυθό ούτε και ακτή. Οι περισσότεροι από εμάς θέλουν να φτάσουν σε κάποιο στόχο, θέλουν να μπορέσουν να πουν «Γνώρισα τον εαυτό μου και είμαι ευτυχισμένος» αλλά δεν είναι καθόλου έτσι. Αν μπορείς να κοιτάς τον εαυτό σου χωρίς να καταδικάζεις ό,τι βλέ-

πεις, χωρίς να τον επαινείς, χωρίς να τον συγκρίνεις με κάποιον άλλο, χωρίς να εύχεσαι να είχες πιο όμορφο πρόσωπο ή να ήσουν πιο ενάρετος, πιο έξυπνος ή πιο καλός· αν μπορείς να παρατηρείς εκείνο που είσαι και να προχωράς με αυτό, τότε θα ανακαλύψεις ότι είναι δυνατό να πας ατελείωτα μακριά. Τότε δεν υπάρχει τέλος σε αυτό το ταξίδι, και εδώ βρίσκονται το μυστήριο και η ομορφιά του.

Κρισναμούρτι,

Η αναζήτηση της αλήθειας

Πώς μπορεί να επιτευχθεί η αυτογνωσία σύμφωνα με τον Μάρκο Αυρήλιο και τον Κρισναμούρτι; Η αυτογνωσία τελικά οδηγεί στην ευτυχία;

10 Μονάδες